

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Az elkobzás
- a Csemegi-kódextől napjainkig -

Szerző:

dr. Kajtor Gergely

a Pesti Központi Kerületi Bíróság bírója

Budapest

2013.

A büntetési rendszer átgondolt kiépítése minden egyes jogrendszerben fokozott jelentőséggel bír. Ezen belül is a büntetések és intézkedések problematikája igényel különös figyelmet mind a jogalkotás, mind pedig a jogalkalmazás szempontjából, mivel ezen eszközök átgondolt felhasználása megfelelő eredményt hozhat a bűnözés elleni küzdelemben. A hatályos büntetési rendszer a büntetések és az intézkedések alkalmazásának lehetősége között tesz különbséget. Mielőtt azonban a hatályos jogi szabályozásra térnénk, szükséges vázolni az intézkedések kialakulásának történetét.

Jogtörténeti áttekintés

A XVIII. századig a büntetések és az intézkedés jellegű szankciók fejlődése nem vált szét, egymás mellett, illetve egymásba olvadva éltek együtt. Differenciálásuk első lépéseit a felvilágosodás korszaka hozta magával, amikor is a közigazgatási, rendészeti és rendőri rendszabályokból megindult a kiválásuk, elkülönülésük. Ebben a folyamatban a büntetőjogi gondolkodás megváltozása is óriási szerepet játszott. A kezdeti intézkedés-elméletek kidolgozói közül *E. F. Klein* és *Carl Stooss* nevét érdemes megemlíteni:

Klein volt az első, aki megkülönböztette a büntetéseket és a biztonsági intézkedéseket, ez utóbbi alapjául az elkövetők kriminális veszélyessége szolgált. Ezzel az elmélettel tehát ő volt tekinthető a duális felfogás, vagyis a „dualista büntetési rendszer” alapítójának;

Carl Stooss az előbb említett elméleti irányvonalt már a törvényhozási gyakorlatban valósította meg azzal, hogy elsőként nevezte meg a büntetések mellett a biztonsági intézkedéseket, melyek összefüggő rendszerét alakította ki a svájci büntető törvénykönyv tervezetében.

Az ezt követően kialakult büntetőjogi intézkedések törvényi szabályozásának három nagy szakaszát különíti el a magyar büntetőjog tudományának jeles képviselője, *Nagy Ferenc*, és ezen irányvonalt vége alapul lehet elvégezni a további, rövid történeti áttekintést.

Az **első** fejlődési szakasz a XIX. század végére, illetve a XX. század elejére tehető, amelyre a törvényi szabályozás kísérletei voltak jellemzőek. Az intézkedéseket ekkor az elkülönítés gondolata hatotta át, ugyanis leginkább a közösséget veszélyeztető jogsértőkkel szembeni társadalomvédelmi feladatokat láttak el.

A **második** szakasz a két világháború közötti időszakot ölelte fel, amikor az úgynevezett vegyes rendszerek léptek életbe, ugyanis a hagyományos értelemben vett büntetések, illetve az új intézkedések egymás mellett léteztek, mégpedig a büntető törvénykönyvekben, vagy a párhuzamosan szerkesztett külön törvényekben.

A második világháború befejezését követően számítjuk a **harmadik** időszak kezdetét, amikortól is a gyakorlati tapasztalatoknak megfelelően tovább bővült az intézkedések köre. Ezen időszakban a két szankcióforma - büntetések és intézkedések - kumulációjának hátrányait próbálták meg különféleképpen mérsékelni, illetve korlátozni, mégpedig oly módon, hogy kizárólag a monista rendszert érvényesítették, vagy pedig a dualista, helyettesítő megoldást.

A jogelmélet történeti áttekintését követően rá kell térni az intézkedések hazai vonatkozású jogtörténeti kialakulására, fejlődésére.

Hazánk első büntető törvénykönyvét 1878-ban alkották meg (**1878. évi V. törvénycikk**). Megfogalmazójára, *Csemegi Károlyra* az akkor domináns büntetőjogi irányzat, az úgynevezett klasszikus iskolai irányzat volt a legnagyobb hatással, ezért a Csemegi-kódex jogkövetkezményként csak a büntetést ismerte.

Az elkobzást már a Csemegi-kódex is szabályozta, mely háromszakasznyi terjedelemben szentelt helyet ennek a szankciónak. Hatályát a vétség vagy a büntett által létrehozott, illetve ezek elkövetésére szolgáló tárgyakra terjesztette ki. A mai szabályozás előképének tekinthető a kódex 62.§-ában leírt „nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat” közzétételével vagy terjesztésével lekövetett büntetendő cselekmény miatti elkobzás.

Az 1878. évi V. tc. 62. § ekként rendelkezett: *Ha a büntetendő cselekmény, nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat közzététele vagy terjesztése által követetett el: a szerzőnek, a nyomdásznak, az elárusítónak vagy terjesztőnek, úgyszintén a nyilvános kiállítónak birtokában levő példányok, minták vagy lemezek elkobzása és megsemmisítése ítélet által az esetben is kimondandó: ha a bűnvádi eljárás senki ellen sem indíthat meg.*

Az 1900-as évek elején rendőri jellegű intézkedésként tartották számon, mely az elkobzás hatálya alá vont tárgyak magánszemélyektől való elvonására szolgált. Külön jelölték meg azt a kitélt, hogy a tettes vagy a részes tulajdonát kell, hogy képezzék az elkobzandó tárgyak.

Az intézkedések valójában csak a XX. század elején váltak a tételes büntetőjog részévé. Ezt a törvényhozási vonulatot az **1908. évi büntetőnovella** indította el a gyermekkorúak és a fiatalok védelmét szolgáló intézkedések szabályozásával (dorgálás, próbára bocsátás, javító nevelés), ekkor azonban még nem nevesült az elkobzás intézménye.

A büntető törvénykönyv általános részéről szóló **1950. évi II. törvény** mindösszesen két intézkedést tartalmazott (javító-nevelő munka és biztonsági őrizet), ezek azonban nem szerepeltek külön cím alatt. Ekkor már az alternatív-dualista koncepció alapjainak letételéről is lehetett beszélni.

Az **1961. évi V. törvényben** már önálló cím alatt szerepeltek az intézkedések, köztük az elkobzás, így ekkor már a konjunktív-dualista megoldás mellett tört pácát a jogalkotó. Az 1961. évi Btk. már a korrupciós jellegű bűncselekmények elkövetőivel szemben és a népgazdaság elleni bűntettek megvalósulása esetében is lehetővé teszi az elkobzás alkalmazását, melyet a törvény 63. § az alábbiak szerint szabályozott:

63. § (1) El kell kobozni azt a dolgot,

a) amelyet a büntett elkövetéséhez eszközül használtak vagy arra szántak, ha az az elkövető tulajdona, vagy egyébként is, ha az a közbiztonságot vagy a közrendet veszélyeztet;

b) amely a büntett elkövetése útján jött létre;

c) amelyet a büntett elkövetője a tulajdonostól vagy annak hozzájárulásával mástól az elkövetésért kapott.

(2) El kell kobozni azt a sajtóterméket is, amelyben a büntett megvalósult.

(3) Ha az elkobzást nem lehet elrendelni, vagy foganatosítani, az (1) bekezdés b) és c) pontja esetében az elkövető a dolog értékének megfizetésére kötelezhető.

(4) Az elkobzott dolog tulajdonjoga az elkobzást kimondó határozat jogerőre emelkedésével az államra száll.

(5) Ha az elkobzás előfeltételei fennállnak, azt akkor is el kell rendelni, ha az elkövető nem büntethető.

Végül az **1978. évi IV. törvény** hatályba lépésével a büntetőjogunkban végérvényesen megszilárdult a dualista szankciórendszer, mégpedig az alábbiak szerint az alternatív és a konjunktív dualista formában.

77. § (1) El kell kobozni azt a dolgot,

a) amelyet a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak, vagy arra szántak,

b) amelynek birtoklása a közbiztonságot veszélyezteti, vagy jogszabályba ütközik,

c) amely bűncselekmény elkövetése útján jött létre,

d) amelyre a bűncselekményt elkövették.

(2) El kell kobozni azt a sajtóterméket, amelyben a bűncselekmény megvalósul.

(3) Az (1) bekezdés a) és d) pontja esetében az elkobzást nem lehet elrendelni, ha a dolog nem az elkövető tulajdona, kivéve, ha a tulajdonos az elkövetésről előzetesen tudott, feltéve, hogy az elkobzás mellőzését nemzetközi jogi kötelezettség nem zárja ki.

(4) Az elkobzást akkor is el kell rendelni, ha az elkövető gyermekkor, kóros elmeállapot vagy a cselekmény társadalomra veszélyességének csekély foka miatt nem büntethető.

(5) Nincs helye elkobzásnak a cselekmény büntethetőségének elévülésére megállapított idő, de legalább öt év elteltével.

(6) Nem lehet elrendelni annak a dolognak az elkobzását, amelyre a vagyonelkobzás kiterjed.

(7) Az elkobzott dolog tulajdonjoga az államra száll.

77/A. § (1) A 77. § (1) bekezdésének a) és d) pontjában meghatározott esetben az elkobzás kivételesen mellőzhető, ha az elkövetőre vagy a tulajdonosra a bűncselekmény súlyával arányban nem álló, méltánytalan hátrányt jelentene, feltéve, hogy az elkobzás mellőzését nemzetközi jogi kötelezettség nem zárja ki.

(2) Az (1) bekezdés nem alkalmazható, ha az elkövető a bűncselekményt bünszervezetben követte el.

A legutolsó jelentős módosítás, az elkobzás mai formájának alapjai

Az 1978-as törvényt követően csak az 1998-as Büntetőnovella hozott jelentősebb változtatást, amely az addigi szabályozás kiegészítését, pontosítását eredményezte. Ezzel a novella összhangot teremtett a Btk. általános részi és a különös részi szabályozásával (az elkobzással kapcsolatos különös részi rendelkezéseket hatályon kívül helyezte: Btk. 258.§, 273/A.§ és 314.§).

Az 1998. évi Büntetőnovellát követően az elkobzás vonatkozásában további, de már csak a törvényszöveg finomításában, és a legújabb jogfejlődés követésében megnyilvánuló módosítások kerültek bevezetésre. Az alább írt törvényszöveg - kiemelve annak módosításait - ekként szól:

77. § (1) El kell kobozni azt a dolgot,

a) amelyet a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak, vagy arra szántak,

b) amelynek birtoklása a közbiztonságot veszélyezteti, vagy jogszabályba ütközik,

c) amely bűncselekmény elkövetése útján jött létre,

d) amelyre a bűncselekményt elkövették, vagy a bűncselekmény befejezését követően e dolog elszállítása céljából használtak.

(2) El kell kobozni azt a sajtóterméket, amelyben a bűncselekmény megvalósul.

(3) Az (1) bekezdés a) és d) pontja esetében az elkobzást nem lehet elrendelni, ha a dolog nem az elkövető tulajdona, kivéve, ha a tulajdonos az elkövetésről előzetesen tudott, feltéve, hogy az elkobzás mellőzését nemzetközi jogi kötelezettség nem zárja ki.

(4) *Az elkobzást akkor is el kell rendelni, ha az elkövető gyermekkor vagy kóros elmeállapot miatt nem büntethető, vagy ha az elkövetőt megrovásban részesítették.*

(5) *Nincs helye elkobzásnak a cselekmény büntethetőségének elévülésére megállapított idő, de legalább öt év elteltével.*

(6) *Nem lehet elrendelni annak a dolognak az elkobzását, amelyre a vagyoneklobzás kiterjed.*

(7) *Az elkobzott dolog tulajdonjoga törvény eltérő rendelkezése hiányában az államra száll.*

77IA. § (1) *A 77. § (1) bekezdésének a) és d) pontjában meghatározott esetben az elkobzás kivételesen mellőzhető, ha az elkövetőre vagy a tulajdonosra a bűncselekmény súlyával arányban nem álló, méltánytalan hátrányt jelentene, feltéve, hogy az elkobzás mellőzését nemzetközi jogi kötelezettség nem zárja ki.*

(2) *Az (1) bekezdés nem alkalmazható, ha az elkövető a bűncselekményt bünszervezetben követte el.*

Elérkezve tehát a jelenlegit megelőző utolsó törvényi szabályozáshoz, az elkobzás, mint büntetőjogi intézkedés céljáról, jellegéről, illetve alkalmazhatóságának feltételeiről kell szót ejteni.

Az intézkedések céljukat tekintve nevelő, gyógyító jellegűek illetve társadalomvédelmi célokat valósítanak meg. Jogi természetét tekintve az elkobzás is a társadalomvédelmi célokat megvalósító intézkedések közé tartozik, azonban bármely kategóriába való kizárólagos besorolása ellentmondásos, mivel intézkedési és büntetési jelleggel egyaránt rendelkezik. Egyes esetekben komolyabb hátrányt jelent, mint egy büntetés, nem csak az elkövető, hanem a környezete számára is. Néhány büntethetőséget kizáró ok esetén - tehát nem büntethető elkövetővel szemben - is szükségesé teheti az elkobzást a társadalom védelme, és ez a védelmi jelleg akadályozza meg a mellékbüntetések közé történő besorolását. Ezen felül a Btk. megalkotásakor felmerült olyan álláspont is, mely szerint helytálló lenne az elkobzás büntetesként való szabályozása.

A törvényhez fűzött miniszteri indokolás is szót ejtett az ellentmondásos jogi természetéről, vagyis az egyszerre büntetés és intézkedés jellegéről, azonban célját elsődlegesen nem abban jelölte meg, hogy joghátrány alkalmazásával tartson vissza az újabb bűncselekmény elkövetésétől. Az indokolás szerint intézkedésként történő szabályozása indokolt, ugyanis nem büntethető elkövetővel szemben is alkalmazható.

Mindenesetre az tényként leszögezhető, alkalmazásának konkrét célja, hogy védelmet nyújtson a jogellenes cselekedetekkel szemben. Jellegénél fogva megelőző funkciót tölt be, egyúttal megtorló jelleget is ölt, ebben is hasonlatosságot mutatva a büntetésekhez.

Mivel ez az a törvényi szabályozás, amely a hatályos törvény közvetlen előzménye volt, praktikusnak mutatkozik, hogy a hatályos normaszöveghez ezen törvény elméleti-gyakorlati hátterén keresztül jussunk el, tekintettel arra, hogy a törvény időbeli hatályára vonatkozó rendelkezésnek köszönhetően még jó ideig ezen normaszöveg kerül alkalmazásra.

Az elkobzás elsősorban a büntetőjogilag releváns magatartás tanúsítójával szemben negatívumot, korlátozást helyez kilátásba, alkalmazásának előfeltétele a törvényi tényállást kimerítő cselekmény, azonban alkalmazható „nem bűnösökkel” szemben is, vagyis csak bizonyos magatartás, de nem feltétlenül annak tanúsítója feletti negatív társadalmi értékítélet kifejezője. A legfontosabb sajátossága azonban az, hogy elkobzást kizárólag a bíróság alkalmazhatja.

A *Btk. 70. § (2) bekezdése* értelmében önállóan, illetve másik intézkedés valamint büntetés mellett is alkalmazható.

Az elkobzás kötelező eseteit a *Btk. 77. § (1) és (2) bekezdései* tartalmazzák.

Az elkobzás alkalmazásának leggyakoribb esete a *77.§ (1) bekezdésének a) pontjában* vázolt tényállás, amikor is az elkövetéshez eszközül használt, vagy az arra szánt dolgot - mint a bűncselekmény tényállási elemét megvalósító eszközt - kobozzák el. Az eszköz elkobzásának

feltétele még, hogy a dolog az elkövető tulajdonában álljon, illetve ha nem tulajdonos, akkor az érintett személy a bűncselekmény elkövetéséről előzetesen tudomással bírjon.

Fontos megjegyezni, hogy a bűncselekmény eszközéül használt dologról már fogalmilag is csupán szándékos bűncselekmények vonatkozásában lehet beszélni, míg a vegyes bűncselekményeknél az elkobzás alkalmazásának fennáll a lehetősége. Az elkövetés eszköze lehet például a testi sértés büntettét megvalósító kés, a csempészet megvalósításához átalakított személygépkocsi, vagy akár az áru hamis megjelölésének büntettét megvalósító elkövető kötőgépe, mellyel a hamis termékeket állította elő (BH 2002/43.).

Az *(1) bekezdés a) pontja* szerinti elkövetésre szánt dolog alatt azon dolgokat kell érteni, melyeket a kísérleti vagy előkészületi szakban rekedt cselekménykor az elkövetendő bűncselekményhez használtak eszközként. További előfeltétel, hogy a törvény a bűncselekmény előkészületét büntetni rendelje.

Önálló alpontként szerepel - *(1) bekezdés b) pont* - a közbiztonságot veszélyeztető, vagy jogszabályba ütköző birtoklású dolog elkobzása. Ez a korábbi szabályozás értelmezése szerint a közbiztonságot veszélyeztető dolog a tulajdonosától függetlenül elkobzandó, de kizárólag csak akkor, ha azt a bűncselekmény megvalósításához eszközül használtak, vagy arra szántak. A jelen szabályozás értelmében azonban az adott dolgot akkor is kötelezően el kell kobozni, ha a birtoklása nem függ össze bűncselekmény elkövetésével. Ezen jogszabályhelyet egészíti ki a Közbiztonságra különösen veszélyes eszközökről szóló 175/2003. (X. 28.) Korm. rendelet, ami további tartalommal tölti ki ezt a szakaszt.

Az *(1) bekezdés c) pontja* elkobozni rendeli a bűncselekmény produktumát. Idevágó probléma például a meghamisított gépjárművezetői engedély elkobzásának a kérdése. A közokirat-hamisítás büntetében kimondott bűnösség következtében a meghamisított gépjárművezetői engedély elkobzásának nincs helye, hanem a kiállító szervnek kell megküldeni azt. A Legfelsőbb Bíróság indokolásában az okiratot, mint a bűncselekmény tárgyát - és nem mint eszközt - veszi

figyelembe, tehát ez nem az elkövetés útján létrejött dolog, nem *producta sceleris* (BH 1982/8-318).

Az akkori legújabb jogfejlődés eredményeként módosított *(1) bekezdés d) pontja* értelmében - túlmenően azon dolgon, melyre a bűncselekményt elkövették - el kell kobozni azt a dolgot is, melyet az elkövetést követően a dolog elszállítása céljából használtak.

A *(2) bekezdés* külön kiemeli, hogy a bűncselekményt megvalósító sajtóterméket - értelemszerűen, ha tartalmát tekintve valósít meg valamilyen bűncselekményt - is el kell kobozni. A sajtótermék fogalmára vonatkozóan a Sajtóról szóló 1986. évi II. törvény, majd később a Médiaszolgáltatásokról és tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény adott pontos útmutatást.

Az általános elkobzási szabályok alóli kivétel lehetőségét a *(3) bekezdés* teremtette meg a nem az elkövető tulajdonában álló dolgokra vonatkozóan. Az *(1) bekezdés a) és d) pontjaiban* felsorolt tényállások esetében csak akkor kell elrendelni az elkobzást, ha a dolog tulajdonosa előzetesen tudomással bírt a bűncselekmény jövőbeni elkövetéséről, ekkor egyébiránt nem követeli meg a jogszabály azt, hogy a tulajdonos akár csak részesként is közreműködjék a bűncselekmény elkövetésében.

A *(4) bekezdésben* írt gyermekkorú, illetve kóros elmeállapotú elkövetők büntethetőségét a *Btk. 22. § a) és b) pontja* zárja ki, azonban ezen elkövetők is tényállásszerű, társadalomra veszélyes cselekményt valósítanak meg, ezért az elkobzás társadalomvédelmi jellegét szem előtt tartva ilyen esetekben sem lehet eltekinteni az elkobzás alkalmazásától. Szintén a legújabb jogi szabályozás eredményeként került megszövegezésre azon kitétel, miszerint akkor is el kell rendelni az elkobzást, ha az elkövetőt megrovásban részesítették. Ilyen esetekben is „rendelkezésre áll” a tényállás megvalósítása az elkövető részéről, azonban vele szemben csupán a súlyosabb joghátrány alkalmazására nem kerül sor a cselekménye elbíráláskori társadalomra veszélyességének hiánya, vagy csekély fokú társadalomra veszélyessége miatt.

Meg kell még említeni, hogy az elkobzásra elévülési szabályok is vonatkoznak, melyek az adott bűncselekmény elévülési idejét követik, de minimumszabályként figyelembe kell venni, hogy az elévülési idő legkevesebb öt év lehet (77. § (5) bekezdés), azonban az elévülés félbeszakadására és nyugvására vonatkozó szabályok az elkobzásnál is irányadóak.

Az elkobzás és a vagyoneklobzás alkalmazása közötti átfedések kiküszöbölése végett a 77. § (6) bekezdésében a törvényhozó bevezette a kétszeres elvonás tilalmának szabályát. Ennek értelmében a két intézkedés ütközése esetén a vagyoneklobzást kell alkalmazni.

A (7) bekezdés értelmében az elkobzott dolgok tulajdonjoga - a legújabb szabályozás szerint - abban az esetben száll az államra, amennyiben nincs erre vonatkozó eltérő törvényi rendelkezés.

Az eddig felsorolt esetekben kivétel nélkül kötelező elrendelni az elkobzást. A 77/A.§ azonban - és ez az 1978. évi IV. törvény figyelemre méltó szabályozása volt - lehetővé tette az elkobzás méltányossági alapon történő mellőzését, vagyis méltányosságból az (1) bekezdés a) és d) pontjai esetében a bíróság mellőzheti az elkobzás kimondását, ha ez a dolog tulajdonosára, vagy az elkövetőre nézve a bűncselekmény súlyával arányban nem álló, méltánytalan hátrányt jelentene. Ez a méltányossági szabály is csak az elkobzás mellőzését kizáró nemzetközi jogi kötelezettség hiányában alkalmazható.

Az elkobzás olyan jellegű intézkedés, amelynek célja a végrehajtással valósul meg. A végrehajtási tevékenységgel szorosan összefonódik az előkészítés és a folyamat biztosítása is. A nem megfelelő előkészítés, a biztosítás hiányosságai közvetlenül kihatnak a végrehajtás eredményességére, és veszélybe sodorhatják - akár meg is hiúsíthatják - az intézkedés céljának megvalósulását. A végrehajtás előfeltételeit már a büntetőeljárás során biztosítani kell, hiszen az elkobzás szorosan kapcsolatban áll egyes büntetőeljárás kényszerintézkedésekkel (pl.: házkutatás, motozás, lefoglalás, zár alá vétel).

Az elkobzást a megyei (Fővárosi) törvényszékek gazdasági hivatala hajtja végre, de ebben a végrehajtásban különböző szervek - rendőrség, Nemzeti Adó-, és Vámhivatal, bírósági végrehajtók, bűnjelkezelők - összehangolt tevékenysége kapcsolódik össze. Ez szükséges is, hiszen ha az eljáró hatóságok maradéktalanul betartják az előírásokat, az elkobzott dolgok útja követhetővé válik, kiküszöbölve az esetleges visszaéléseket.

A különböző hatóságok gyakorlatában megmutatkozó hiányosságokról *Lajtár István* végzett felméréseket még a '90-es évek végén, mely során számos hiányosságot mutatott ki. Ilyenek voltak például a jegyzőkönyvezéssel kapcsolatos mulasztások: lefoglalás esetén többször elmaradt a jegyzőkönyv kiállítása, a bűnjelkezelő nem kapta meg a jegyzőkönyvet, ezeken felül tartalmi és formai követelmények sem mindig érvényesültek maradéktalanul. A bűnjelek csomagolása és kezelése is sarkalatos pontja a végrehajtásnak. Egyes esetekben csak a nyomozás lezárását követően történt meg a csomagolás, máskor pedig nem tüntették fel a csomagolás tartalmát, esetleg nem látták el bűnjelcímkével. A csomagolás fontosságára nagyon jó példa, hogy az elhíresült körmendi gyermekgyilkossági perben egymással összezárva tárolták a sértett és a vádlott ruházatát, ezért a védelem részben erre alapította a fellebbezését. Saját tapasztalatból merített eset volt, amikor az égesgyorsítóval történő lelocsolását követő felgyújtásának köszönhetően elhalálozott sértett ruházatát egy nejlon zsákban tárolták, majd amikor a megismételt bírósági eljárás során, évek elteltével az ügyben eljáró bíró bizonyítási kísérletet próbált igazságügyi szakértő közreműködésével lefolytatni a sértett kabátjának égesgyorsaságára vonatkozóan, a bizonyítás e része kudarcba fulladt, ugyanis a nedvesen elcsomagolt ruházatból mindösszesen egy rothadásnak indult rongycsomó maradt.

A mulasztások mellett sajnálatos módon felmerültek egyéb hiányosságok is, mint például egyes rendőri szervek az értékletét kezelésére vonatkozó szabályokkal nem voltak tisztában. A bűnjelek tárolására vonatkozó szabályok be nem tartása infrastrukturális elégtelenségekre volt visszavezethető az esetek nagy részében. Így például több bűnjelkamra meglehetősen rossz állapotú, zsúfolt volt, állagromlás nélkül nem volt megoldható meg benne a bűnjelek tárolása. Több rendőrkapitányságon nem állt rendelkezésre megfelelő lemezszekrény a lőfegyverek, lőszeres és egyéb különleges kezelést igénylő dolgok számára. A Bv. tvr. 89. § (2) bekezdése által

szabályozott bűnjel-megsemmisítés esetében is akadtak szabálytalanságok, és esetenként elmaradt az ügyész és a bűnjelkezelő értesítése.

Ezen anomáliák tekintetében azóta sem készült újabb átfogó vizsgálat, így a hiányosságok kiküszöbölésére vonatkozóan nem állnak rendelkezésre további adatok. Csupán feltételezni lehet, hogy a fent sorolt hibák - legalábbis a fő vonalakat tekintve - a mai napig nehezítik az elkobzás végrehajtását.

Az elkobzás hatályos szabályozása

A legújabb jogfejlődés eredményeként életre hívott új büntető törvénykönyv, a **2012. évi C. törvény** - mely 2013. július 1. napján történő hatályba lépésével jelentős mérföldkövet jelent a hazai büntetőjogi szabályozás területén - nem érintette a már kristályossá szilárdult alternatív és konjunktív dualista formájú dualista szankciórendszert, az intézkedés e fajtáját kifejezetten védelmi jellegű intézkedésként említi meg.

Az elkobzás intézkedés legújabb szabályozása az alábbiak szerint nyerte el végső formáját.

72. § (1) *El kell kobozni azt a dolgot,*

a) amelyet a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak, vagy arra szántak,

b) amely bűncselekmény elkövetése útján jött létre

c) amelyre a bűncselekményt elkövették, vagy amelyet a bűncselekmény befejezését követően e dolog elszállítása céljából használtak,

d) amelynek birtoklása a közbiztonságot veszélyezteti, vagy jogszabályba ütközik.

(2) *El kell kobozni azt a sajtóterméket, amelyben a bűncselekmény megvalósul.*

(3) *Az (1) bekezdés a) és c) pontja esetében - feltéve, hogy a tulajdonos az elkövetésről előzetesen nem tudott - az elkobzást nem lehet elrendelni, ha a dolog nem az elkövető tulajdona, kivéve, ha az elkobzás mellőzését nemzetközi jogi kötelezettség kizárja.*

(4) *Az elkobzást akkor is el kell rendelni, ha*

a) az elkövető gyermekkor, kóros elmeállapot vagy törvényben meghatározott büntethetőséget megszüntető ok miatt nem büntethető,

b) ha az elkövetőt megrovásban részesítették,

c) az a kölcsönzött kulturális javak különleges védelméről szóló törvényben meghatározott különleges védelem időtartama alatt nem hajtható végre.

(5) Nem lehet elrendelni annak a dolognak az elkobzását, amelyre a vagyonekobzás kiterjed.

(6) Az elkobzott dolog tulajdonjoga törvény eltérő rendelkezése hiányában az államra száll

(7) Nincs helye elkobzásnak a cselekmény büntethetőségének elévülésére megállapított idő, de legalább öt év elteltével.

73. § A 72. § (1) bekezdésének a) és c) pontjában meghatározott esetekben az elkobzás kivételesen mellőzhető, ha az az elkövetőre vagy a tulajdonosra a bűncselekmény súlyával arányban nem álló, méltánytalan hátrányt jelentene, kivéve,

a) ha azt nemzetközi jogi kötelezettség kizárja,

b) ha az elkövető a bűncselekményt bünszervezetben követte el,

c) kábítószer-kereskedelem, kábítószer birtoklása, kábítószer készítésének elősegítése, kábítószer előállításához szükséges anyaggal visszaélés, új pszichoaktív anyaggal visszaélés, teljesítményfokozó szerrel visszaélés, gyógyszerhamisítás, méreggel visszaélés, ártalmas közfogyasztási cikkel visszaélés, természetkárosítás, állatkínzás, orvhalászat, tiltott állatviadal szervezése, ózonréteget lebontó anyaggal visszaélés, radioaktív anyaggal visszaélés, nukleáris létesítmény üzemeltetésével visszaélés, robbanóanyaggal vagy robbantószerrel visszaélés, lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés, nemzetközi szerződés által tiltott fegyverrel visszaélés, haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés, kettős felhasználású termékkel visszaélés vagy veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegése esetén.

A jogszabály szövegét áttanulmányozva - a módosításokat kiemelés jelöli - megállapítható volt, hogy a jogalkotó az elkobzás hatályos szabályait az új törvény koncepciójával szinte teljes

egészében összhangban állónak találta, így a jogintézmény alapjait megrengető változásokat nem eszközölt. A módosítások többsége stilisztikai változtatás, illetve az adott szakaszon belül a már meglévő szabályozást logikai sorrendbe fésülte, ekként egységesítve a korábbi módosításokat, betoldásokat.

A 72. § (1) és (2) bekezdése hasonlóan a korábbi szabályozáshoz, az elkobzás alá eső dolgok körét sorolja fel, itt nem történt semmiféle változtatás.

Az elkobzás részletszabályait tartalmazó (3)-(7) bekezdések ugyancsak az elkobzás részletszabályait, illetve felsorolást tartalmaznak arra nézve, mely esetekben mellőzendő az intézkedés alkalmazása.

Az egyik jelentős változást a (4) bekezdésben írt kötelező, önálló intézkedésként történő alkalmazási okok felsorolása élte meg, hiszen az a) pontban szereplő, az elkövető gyermekkor, illetve kóros elmeállapot miatti büntethetőséget kizáró okain túl vagylagosan a törvényben meghatározott büntethetőséget megszüntető ok miatti nem büntethetőség került be a normaszövegbe, ezzel némiképp kibővítve az elkobzás önálló alkalmazhatóságának lehetőségét.

Ezen túlmenően ugyancsak az egyéb jogszabályi környezet változásainak vonulatát követve a (4) bekezdés c) pontja tulajdonképpen keretdiszpozícióként fungálva nóvumként emeli be a normaszövegbe az elkobzás kötelező elrendelési eseteként azt, ha a kölcsönzött kulturális javak különleges védelméről szóló törvényben meghatározott különleges védelem időtartama alatt nem hajtható végre az elkobzás, azt akkor is el kell rendelni.

E helyütt meg kell állnunk, és néhány szót ejtenünk a hivatkozott, kölcsönzött kulturális javak különleges védelméről szóló **2012. évi XCV. törvényről**, ugyanis a 72. § (4) bekezdésének c) pontját ez tölti ki teljes egészében tartalommal. E jogszabály hatálya a Magyarország területén időszaki kiállítás céljából bemutatandó kulturális javakra vonatkozó - a kiállító és a rendelkezésre jogosult között létrejött - megállapodásban meghatározott, külföldről érkező kulturális javak különleges védelmére és a védelemmel kapcsolatos eljárásrendre terjed ki {1. §}.

A törvényben írt különleges védelem időtartamát az erre a célra kérelmezett tanúsítvány határozza meg, mely védelmi időtartam alatt tilos a kölcsönzött kulturális javakra bírósági, hatósági vagy más hivatalos eljárás során elrendelt olyan intézkedés vagy kényszerintézkedés végrehajtása, amely a kölcsönzött kulturális javakkal kapcsolatos rendelkezési vagy birtoklási jogot korlátozza vagy elvonja. A különleges védelem azonban nem akadályozza az annak időtartama alatt a kiállító birtokából jogellenes módon kikerült kulturális javak visszaszerzése érdekében elrendelt intézkedések vagy kényszerintézkedések végrehajtását {3. § (1)és (2) bekezdés}.

A törvény tehát a kulturális javak feletti rendelkezési vagy birtoklási jogosultság korlátozását, illetve elvonását csupán abban az esetben teszi lehetővé a védelmi időszak tartama alatt, ha az kizárólag a jogellenes kikerülés miatti visszaszerzés érdekében történik meg. Ezt a szabályozást pedig a Btk. 74. § (4) bekezdésének c; pontja erősíti azzal a strikt szabállyal, miszerint a végrehajthatatlanság ellenére is el kell rendelni az elkobzást a védelmi időszak alatt.

A 72. § (7) bekezdése a büntethetőség elévülésére vonatkozó, de minimálisan ötéves időt teljes egészében átemelte a korábbi jogszabályból.

A törvény 73. §-a a korábbi szabályozással összhangban továbbra is fenntartotta az elkobzás méltányossági alapon történő mellőzésének lehetőségét, mégpedig a bírói mérlegelés körébe utalva az intézkedés nem alkalmazását. Ezen méltányossági szabály alól az új törvény - a korábbihoz hasonlóan - a nemzetközi jogi kötelezettségen, illetve a bűnszervezetben történő elkövetésen alapuló kizáró tényezőt megtartotta, amit viszont egy további tényezővel is megtoldott. Ez a tényező tulajdonképpen a bűncselekmények bizonyos körének taxatív felsorolásából áll, mely bűncselekmények elkövetése esetén ugyancsak kizárt a méltányossági elv alkalmazása az elkobzás mellőzhetőségére vonatkozóan. Ezen bűncselekmények között a túlnyomó többség a kiemelkedő tárgyi súlya illetve társadalomra gyakorolt veszélyessége miatt kapott helyet a felsorolásban, viszont vannak olyanok, melyek a legutolsó jogfejlődés eredményeképpen új tényállásként jelentek meg a törvényben, továbbá olyanok is, amik az utóbbi idők hozadékaként nyertek nagyobb jelentőséget.

Az elkobzás végrehajtása

Az elkobzás intézkedést magába foglaló ítélet - vagy tárgyi eljárás esetén végzés - jogerőre emelkedését követően az elkobzás végrehajtására vonatkozóan a büntető ügyekben hozott határozatok végrehajtása során a bíróságokra és egyéb szervekre háruló feladatokról **9/2002. (IV. 9.) IM rendelet** ad támpontot. A jogszabály **2. § (1) bekezdése** a bíróság feladatába utalja, hogy a rendelet 27. mellékletét képező, 317. számú, a végrehajtás alapjául szolgáló értesítőlapot, az úgynevezett egységes értesítést a határozat jogerőre emelkedésekor haladéktalanul, - eltérő rendelkezés hiányában - legkésőbb három munkanapon belül minden érintettre nézve külön kiállítsa, és a kezelőiroda vezetőjének adja le, aki majd azt haladéktalanul megküldi a végrehajtásra hivatott szervnek.

Ezt követően a rendelet lakonikus egyszerűséggel fogalmazva a **8. § (1) bekezdésének b; pontjában** jelöli meg, hogy a bíróságok működésével összefüggő gazdálkodási és pénzügyi teendők ellátására a törvényszék szervezetében működő bírósági gazdasági hivatal feladatkörébe tartozik az elkobzott bűnjelek értékesítése.

Utószó

Ha az elkobzás történetén, valamint a jelen törvényi szabályozáson végig tekintünk, megállapíthatjuk, hogy ezen intézkedés az első büntető törvénykönyv megalkotásától fogva szerves részét képezi hazai büntetőjogunknak. Szövegezése csupán az idők szavát követte, és finomodott folyamatosan az aktuálisan legújabb jogfejlődés vonulatához idomulva, miközben legfontosabb lényegi elemei változatlanul képezték gerincét törvényi szabályozásának. Összességében tehát kimondható, hogy az elkobzás az intézkedések közül a legrégebbi hagyományokkal rendelkező, mely a gyakorlati alkalmazást tekintve is a leggyakoribb valamennyi közül. Ezért is tekinthetünk várakozással az új büntető törvénykönyv gyakorlati alkalmazása elé, hogy a kodifikáció legújabb fejlődése milyen további, gyakorlati és elméleti felvetéseket hoz az elkobzás számára.

IRODALOMJEGYZÉK

- 1978. évi IV. törvény
 - 1979. évi törvényerejű rendelet
 - 2012. évi C. törvény
 - 2012. évi XCV. törvény
 - 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet
 - Földvári József: A büntetés tana. KJK, Budapest, 1970.
 - Földvári József: Magyar büntetőjog általános rész. Osiris, Budapest, 1998.
 - Györgyi Kálmán: Büntetések és intézkedések. KJK, Budapest, 1984.
 - Lajtár István: Az elkobzás ügyészi vizsgálata. Belügyi szemle, 4/1998. 81-91.
- o.
- Márkus Rezső: Magyar jogi lexikon 3. kötet 1900.
 - Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. Korona, Budapest 2001.
 - Nagy Ferenc - Tokaji Géza: A magyar büntetőjog általános része. JATE-Press Szeged, 1993.

- Némethy Andrea: Az elkobzás és a vagyonelkobzás büntetőjogi szabályozástörténete 1978 után. MJ, 9/2001. 531-536. o.

- Rabóczki Ede: Kommentár a gyakorlat számára. Hvgorac Lap és Könyvkiadó Kft.

- www.1000ev.hu